

Амбасадор Француске у Црној Гори Бернар Гаранш, прије неколико дана, уз куртоазно-шаблонске лијепе ријечи упућене земљи домаћину, што је уобичајен дипломатски дискурс који изражава ноту пристojности и културе, типичну за дипломатску комуникацију, рече како га забрињава недостатак етике код црногорских политичара. Амбасадор је погодио у сред сриједе, баш у тему која је предмет размишљања, промишљања и контемплативних анализа малог броја слободо-мислећих и здраво-мислећих Црногораца, којима је остао, у овим макијавелистичким временима, прст образа, што се у народу вели.

Етика у Црној Гори? Шта то бјеше? Каква је етика некада била у Црној Гори, а каква је данас и да ли је треба упоређивати? И питање које се природно намеће, а које произилази из претходних јесте: да ли је историја једног народа само збир и антиципација прошлих догађаја, датума и некадашњих аутентичних вриједности, прије свега етичких (моралних) које треба архивирати као нешто архаично и заостало, не доводећи их у контекст садашњице, или је, Хисторија ест магистра вите, из чега треба издвојити њене највеће и потврђене етичке вриједности и уграђивати их у темеље модерног црногорског друштва?

Етика, заједно са естетиком, спада у заједничку област филозофије која се назива аксиологија или теорија вриједности. Она се бави изучавањем морала и појмовима доброг и исправног. Етика је омиљена дисциплина свих периода и свих школа античке филозофије и као такву, теоријску и књишку, најбоље сам је упознао читајући изванредну двотомну студију Историја Етике, Фридриха Јодла. А ову практичну, црногорску, "нашку" етику, као и сви Црногорци, почео сам упознавати још кроз прађедовско-породичне нарације, нахијско-племенске кодексе часног трајања и истрајавања, примјере чојства и јунаштва Марка Миљанова, петровићевске оде скупо плаћаној слободи ... Хтијели то признати или не, и колико год то данас звучало патетично и немодерно, сви смо стасавали испод свеприсутне сијенке крутих, али високо моралних, давно етаблираних историјских парадигми чојства, које нам нису дозвољавале нагле ескападе).

Ако је и у једној држави, макар декларативно, тако снажно срасла и стопила се етика и друштвено-државотворни израз, онда је то некадашња Црна Гора, у којој је част била наследно уграђена у генетску структуру њених становника. И ако је и један мит Црна Гора изњедрила, те колективно-епски уобличила, онда је то мит о части и слободи који је творио надврједоносно национално начело, а детерминише и симболише суштину, смисао и циљ постојања али и живљења на овим шкртим просторима. О томе, на један начин, говори и највећи француски историчар Фернан Бродел, у свом епохалном дијелу Медитеран, за које је добио легију Часте. Нико тако дуго, вјеродостојно и слојевито не памти и не чува причу о једном народу и његовим семиотским кодовима као сам језик. Пуно је ријечи у нашем језику које на овај или онај начин говоре о моралу и части.

А како је данас? Да ли је етика у тој мери доминантна у Црној Гори? Који су разлози утицали на француског амбасадора да се тако негативно одреди према моралу у црногорској политици? Да ли је и он ретроградан и малициозно параноичан?

Као и остали здрави народи, и Црногорци су вјековима у различитим државним формама чували свој особени традиционални етос који је у свим временима имао непромјенљиви карактер и квалитет, те се ниједна власт није усуђивала, нити дрзнула да дира у ту дубоко укорјењену црногорску светињу: етику живљења. Чак су и атеистички комунисти, који су устали против сваколике традиције, једино, донекле, поштовали ту аксиолошку константу, чијег се времена власти сјећамо са носталгијом и неким реминисцентним жалом који свједочи о годинама лијепог и поштеног живљења. Наравно, ништа не треба идеализовати и треба рећи да је у свим временима, па и у оним херојским, увијек било одступања и лоших примјера, али прво озбиљно и организовано одступање црногораца од свевременских вриједности части и морала десило се по први пут почетком '90-тих година 20-тог вијека и трајаће све до данас, растућим интезитетом и са тенденцијом да се настави и у будућим деценијама.

Псеудо елита која АБ револуцијом и у кординацији са Милошевићем долази '90-те на власт, почиње енормно да се богати, користећи свој привилеговани положај, присвајајући на волшебан начин имовину и средства која су припадала свим грађанима, то јест држави. Да би остали што дуже на власти и тако имали више времена за мегаломанско и углавном нелегално богаћење, морали су истргнути угаони канен на коме је почивало цјелокупно здање црногорских традиционалних вриједности. Тај угаони камен је, предпостављате, морал. Он је први настрадао и наравно цијела конструкција која се пажљиво надограђивала вијековима, урушила се, стрпоштала се, пала. Све је кренуло наопако. Дегенерисана и обрнута етика, стравичном брзином, захватила је цијело друштво (универзитет, медије, правосуђе) и са власти прешла у обични свијет. Оно што је било страно и непојмљиво нашем друштву, постало је уобичајена и устаљена свакодневница: пљачке, криминал, проституција, дрога, бруталне егзекуције ... Деструктивне аномалије политичари и неки декани правдају транзицијом и феноменима који се дешавају и у другим земљама, као да желе рећи: све је дозвољено! Јанусовска дволичност сматра се вјештином способне персоне. Реторика црногорских политичара обилује метатекстуалним феноменом који постмодернисти називају "двоструким кодирањем" то јест, ријечи које једно говоре, али значе друго, те камуфлирају, или прикривају треће. У стилу Маровића који говори о Аристотелу, а мисли на Цанета, камуфлирајући свој удио у Завали. Ниво етике је постао тако трагично низак да се питам да ли је уопште могуће говорити о моралу у држави, у којој вриједносна увјерења људи купујете за врећу трећеразредног брашна или за 30 еура. Толика је вриједност части у новчаним апоенима данас у Црној Гори.

Ето, како је лако једно високоморално и традиционално друштво довести до своје супротне крајности, гдје је нешто чега смо се до јуче стидјели, данас већ куриозитет, вриједан дивљења. Овдје већ морамо позвати у помоћ интердисциплинарност са акцентом на психијатрији.

Јунгова аналитичка психологија препознаје један архетипски психолошки комплекс смјештен у несвјесном дијелу личности и обдарен ставовима које свјесно ЈА одбацује или не прихвата, јер ти ставови немају морални квалитет. Тај комплекс је Јунг назвао сјенком. Сијенка је инфериорни дио личности, збир свих личних и колективних психичких садржаја који, због својих неусклађености са моралним свјесним ставовима,

Етика у савременој Црној Гори

Пише: Душан Ковачевић

среда, 03 септембар 2008 11:26

бивају потиснути у несвјесно. Сјенка је, у ствари, резервоар гдје човјек одлаже своје најниже пориве, скарадне жеље и фрустрације, а у одређеном моменту, када се тај резервоар препуни аморалним садржајем, он може прећи у свјесни и јавни дио личности. А када бисмо примјенили у науци општеприхваћену теорију (Осфалд Шпенглер у дијелу Пропаст Запада) да је развој и структура људске јединке компатибилна развоју и структури једне цивилизације, онда би психолошка сијенка савремене Европе била смјештена, на нашу жалост, у данашњој Црној Гори, земљи у којој етика више не станује.